

Brev från J. R. R. Tolkien

Brev från J. R. R. Tolkien

I URVAL AV HUMPHREY CARPENTER
MED BISTÅND AV CHRISTOPHER TOLKIEN

Översättning Beregond, Anders Stenström

ERSATZ

© The J.R.R. Tolkien Copyright Trust 1981, 1995 och 2006

© Ersatz, Stockholm 2017

Originally published in the English language

by HarperCollins Publishers Ltd.

under the title Letters of J.R.R. Tolkien

Översättning Beregond, Anders Stenström

Omslag Håkan Liljemärker

Grafisk form & sättning Ola Wallin

Tryck ScandBook, Falun 2017

ISBN 978-91-87891-61-8

www.ersatz.se

För frågor och information kring boken, se:

www.beregond.se/brev.htm

ÖVERSÄTTARENS FÖRETAL 7

INLEDNING 17

ÖVERSÄTTNINGAR AV
TOLKIENS ENGELSKA NAMN 23

ÖVERSÄTTNINGAR AV
TOLKIENS OMNÄMNDNA VERK 27

BREV 31

UTGIVARNAS NOTER 703

PERSONREGISTER 729

ÖVERSÄTTARENS FÖRETAL

Var man år 1978 medlem av Tolkien Society såg man i *Amon Hen* 33, som kom i juli, att Humphrey Carpenter sökte efter brev från Tolkien för en planerad utgivning. Jag råkade bli den första av läsarna som tipsade om brevväxlingen med Richard Jeffery, och känner mig på det sättet särskilt knuten till boken. Men det är förstås innehållet som gjort *Letters of J.R.R. Tolkien* till en av de böcker jag oftast öppnat, ända sedan den kom ut 1981. Fastän ett antal andra brev av Tolkiens hand sedermera publicerats på olika håll förblir detta den enda omfattande samlingen. Den har fått oerhörd betydelse för studiet av hans verk, och det är mycket tillfredsställande att här ha möjlighet att presentera en svensk översättning.

Den läsare som hoppas på upplysningar om Tolkiens Midgård kommer inte att bli besviken. Tolkien kunde svara utförligt och fascinerande på brev från nyfikna läsare. Brev 214, utkastet till svar på A.C. Nunsns frågor om hobbitska födelsedagsseder, är ett strålande exempel. Av allt att döma hämtade Tolkien inte alltid fram sådana svar ur den stora massa av midgårdas språk, historia och realia som han redan diktat upp, utan den nya frågan kunde inspirera till nya inslag; brevskrivandet blev en del av världsbyggandet.

I många brev artikulerade han också tankar som han själv såg sina berättelser exemplifiera. Ett antal fundamentala teman står i centrum – dödligheten, konsten, maskinen, det onda och det goda – men alltefter brevets anledning och mottagare, och allteftersom han hinner reflektera över publicerade texter, fasetteras de olika och ges olika, någon gång motsäggande, formu-

leringar. Intresserar man sig för dessa teman lönar denna bok många omläsningar.

Här finns också en viktig kunskapskälla till hur Tolkiens skrivande fortskred rent konkret, eller ofta inte alls fortskred: inget är vanligare i breven än ursäkter för att texter ännu inte blivit färdiga, och klagan (eller undskyllan) på allt som ställer sig i vägen. Det framgår också hur mycket böckernas produktion engagerade och bekymrade honom, till exempel omslagens bilder och formgivning. En svensk läsare blir säkert särskilt intresserad att se först Tore Zetterholms *Hompen* (1947, världens först utgivna Tolkien-översättning) och sedan Åke Ohlmarks *Härskarringen* (1959–61, den andra översättningen av *The Lord of the Rings*) passera revy. Den första översättningen av *The Lord of the Rings*, den nederländska av Max Schuchart 1956–57, hade ställt Tolkien inför det oförutsedda att namn i den boken översattes, mot vilket han i brev 190 reser starka principinvändningar. Att bokens egen fiktion måste leda till översättning av de engelska namnen ser han först bara i ögonvrån. I upptakten till den svenska versionen önskar han sig i brev 204 en namnlista där han för översättare skulle kunna markera vilka namn det ”lämpar sig att översätta” såsom varande engelska; Ohlmarks hade tolkat vissa alviska namn som *Bruinen* och *Esgaroth* utifrån exotiska engelska associationer (*Björnälven*, *Snigelöv*). En sådan lista, där han dessutom gav många värdefulla kommentarer till namnen, kom ju sedan verkligen till stånd (se nr 297:4) och blev efterföljande översättare till hjälp.

På många ställen i breven möter det litterära begreppet *romans* (på engelska *romance*). Söker man det i en litteraturordbok finner man att det egentligen avser en medeltida berättelse på vers; *Sir Gawain and the Green Knight* som Tolkien studerade och översatte är ett exempel på denna kärnbetydelse. Men begrep-

pet har under 1900-talet generaliserats i den internationella litteraturvetenskapen, så att det varken begränsas till medeltida ursprung eller till poetisk form. Umberto Eco säger att vad det är fråga om, från artursagor till Tolkien, från gotisk skräck till science fiction, är berättelser om ett annorstädes. För Northrop Frye står *romance* (romans) i kontrast till *novel* (roman) som skönlitterär grundform; den kontrasten talar också Tolkien om, och placerar sig själv på *romance*-sidan (se till exempel nr 329:3). Den gamla svenska åtskillnaden mellan *romans* (på vers) och *riddarroman* (på prosa) hade därför blivit missvisande, och *romans* har fått stå för det generella begreppet.

Vid utgivningen försågs brevsamlingen med en förklarande notapparat, och den ingår förstås i denna översättning. Jag har likväl på åtskilliga punkter, där jag bedömt att läsaren skulle välkomna någon ytterligare upplysning, tillfogat egna noter i marginalen till Tolkiens brevtex, hans fotnoter och utgivarnas noter. Mina noter identifieras med upphöjda bokstäver (A, B, C...).

Några övergripande upplysningar om universitetet i Oxford, som i så hög grad bildar fond till dessa brev, må lämnas här. Man tillhör universitetet som student eller lärare genom att höra till ett college:* Tolkien tillhörde som student Exeter College, blev som professor ledamot i Pembroke College, och hamnade till sist i Merton College (inträdet där skildras i nr 103). Det är universitetet som bestämmer kursplaner, ordnar den gemensamma undervisningen, examinerar och ger akademiska grader. Colletget ger studenten en social hemvist, fyller

* Man kan också höra till en *hall*, till exempel den dominikanska *Blackfriars* som dyker upp i breven. När Tolkien skrev brev 72 fanns *St Catherine's Society* som alternativ för studenter utanför collegen; det omvandlades senare självt till ett college.

många praktiska funktioner, och organiserar *tutorials* – enskilt eller i små grupper – som utgör en viktig del av studierna i Oxford; jag har översatt detta med *handledning*, och *tutor* med *lärare* och *handledare* på olika ställen. Ett studieår består av tre terminer; mickelsmässterminen (från början av oktober) som nämns i ett par brev är den första. Den ordinarie undervisningen pågår i åtta veckor varje termin, med start ett par veckor efter dess början. En student läser i tre eller fyra år och genomgår sedan en allt avgörande slutexamen (*Final Schools*). Beroende på vad man läser kan det också finnas en examen som heter *Honour Moderations*, som utgör ett slags avstämning i halvtid (men inte påverkar slutresultatet; benämningen blir i breven ofta förkortad, till exempel *Hon. Mods.*).

Som regel har jag följt de senaste översättningarna av termer i Tolkien berättelser; såsom Erik Anderssons *samspråket för Common Speech*. Jag har tillåtit mig en enda utsvävning.* När Tolkien kallade kvinnliga enter för *entwives* tog han ett ord från den germanska forntiden och konstruerade den form det haft om det levat kvar till modern engelska, på samma sätt som han gjorde med *Mirkwood* (med motsvarande svensk konstruktion *Mörkveden*) och parallellt med hur ett annat gammalt mytologiskt begrepp faktiskt fortlevat till nutida engelska som *Middle-earth* (och till nutida svenska som *Midgård*). Innan Tolkien skrev om enter var ordet *ent* bara en sparsamt belagd fornengelsk term för något slags jätte. Ett besläktat ord fanns i fornhögtyskan jämte en kvinnlig variant med former som *enziwib* och liknande. Att det till termen *ent* hör en term som på

* Jag har visserligen också översatt (*the*) *Ban*, förbudet för människorna att segla västerut utom synhåll från Númenor, med *Bann(et)* istället för *Förbud(et)*; men *Förbud* behövdes till att översätta *Prohibition*, i brev 131 en alternativ benämning på samma sak.

engelska blir *entwife* och på svenska *entviv* är en av de ytterst få saker man vet om de varelsor som en gång kallades enter, och är vad Tolkien utgår från och dramatiserar. I de två brev där Tolkien skriver om *entwives* har jag därför översatt med *entviv*.

Citat ur Tolkien verk har jag som regel hämtat ur de senaste översättningarna,* utom vad gäller ”On Fairy-stories”, ”English and Welsh” och *The Adventures of Tom Bombadil*; citat ur dem har jag översatt själv. Min översättning är också oberoende av Disa Törngrens översättning av Carpenters biografi över Tolkien, som återger avsnitt ur flera av breven. När jag i något enstaka annat fall valt en egen översättning istället för en befintlig har detta angetts i en not. Bibelställen citeras ur *Bibel 2000*, om ej annat anges.

Av Tolkien, och likaså av brevens utgivare, identifieras textställen ofta med sidangivelser, men ibland (se till exempel slutnot 2 till nr 246) hänvisas till positionen i själva texten. Jag har genomgående kompletterat med sådana strukturella referenser, av typen LR 3 III:8 (vilket vill säga *The Lord of the Rings* bok 3, kapitel III, stycke 8). I samma anda har texten i denna översättning styckenummerats (styckeindelningen stämmer med originalets).

På en väsentlig punkt skiljer sig min översättning från de skönlitterära svenska Tolkien-översättningarna: jag har inte översatt engelska namn till svenska, eller rättare sagt, jag har översatt dem i den utsträckning detta vanligen sker i texter om engelskspråkig miljö. Här i breven är vår horisont Tolkien liv, inte hans Midgård: det han satt på Northmoor Road och funderade över var faktiskt ifall Sams efternamn skulle vara

* Olifantdikten i nr 64 citeras således i Lotta Olssons översättning, men jag har med hennes vänliga tillåtelse gjort ett par minimala ändringar där Tolkien text i brevet skiljer sig från den i *The Lord of the Rings*.

Gamgee eller *Goodchild* – det var inte *Gamgi* och *Godborn* han tvekade mellan. Jag har sett det som gängse att översätta när ett namn snarast är en genomskinlig beteckning med stor bokstav (*Häxkungen*, *Eldsberget*; jag har då försökt hålla mig till formerna i de senaste svenska översättningarna), och förstås också att använda svenska former av namn ur delad myt och historisk tradition (*Frankrike*, *Ikaros*, *Oljeberget*, *Midgård*).* Likaså har jag försökt hålla mig till det vanliga när vissa engelska persontitlar översatts (*docent*, *premiärminister*), medan andra behållits med försvenskat skrivsätt (*mr*, *lady*, *reverend*). De engelska namn ur Tolkiens berättelser som jag lämnat oöversatta har jag till hjälp för läsaren samlat i en lista, där man finner deras olika svenska översättningar.

Tolkien använder rätt gärna stor bokstav för att göra namn av beteckningar, eller särskilt markera något, och det gäller inte bara substantiv utan stundom även fristående adjektiv, räkneord, prepositioner, verb och till med adverb. Fall som man inte kan hänföra till reguljär engelsk stavning (av veckodagar, månader, tidsåldrar, folkslag, krig med mera) har jag i princip bevarat. I beteckningar med stor bokstav på flera led (*the Grey Havens*) har jag följt samma konvention på svenska (*Grå Hamnarna*).

Namn och ord på andra språk än engelska som Tolkien använder i sina berättelser har jag förstås inte ändrat på (men har inte satt ut trema, som ju är meningslöst i svensk text). Man bör

* Skogsnamnet *Mirkwood* har översatts (*Mörkveden*; men titeln på Tolkiens illustration *Mirkwood* översatts inte). Det är ett namn ur germansk tradition som Tolkien tog upp, se brev 289; samtidigt försvenskas gärna skogsnamn (jämför *Nya Skogen* och *Sherwoodskogen* i englandsskildringar). Detsamma gäller namn på bergskedjor – (i denna bok *Dimmiga Bergen*, *Lonbergen*; jämför *Klippiga Bergen*, *Alperna*) – men inte på enskilda berg (*Silberhorn* när Tolkien skriver om Schweiz och *Mount Doom* när han skriver om Mordor).

lägga märke till att det här i breven kan förekomma andra varianter av dem än i böckerna (*Måmuk* i nr 66:2, *Nandungorthin* i nr 144:29), andra skrivsätt (ofta *Gilgalad*), eller att accenter försumrats (ganska ofta).

Inom filologin, Tolkiens professionella fält, skiljer man mellan ”kritiska” och ”diplomatiska” utgåvor av gamla texter. För en kritisk utgåva jämför man flera olika versioner av samma text, som man kanske finner i olika handskrifter, och försöker fastställa den mest tillförlitliga lydelsen. Att en utgåva är diplomatisk betyder inte att man istället kompromissat sig fram, utan att det är en viss, kanske unik, handskrift man ger ut, och som man återger i alla enskildheter. Den kallas diplomatisk, ”brevmässig”, för att det typiskt kan gälla brev och skrivelser ur medeltida arkiv. Det är alltså en brevmässig utgivares hållning som Humphrey Carpenter uttrycker, när han i sin inledning förklarar att originaltexten lämnats oförändrad. När utgåvan kan jämföras med originalbrev avslöjas vissa små redigeringar, men det är tydligt att utgivarna lagt sig vinn om att återge texten som den faktiskt skrivits; läsaren får bland annat se hur Tolkiens parenteser och citattecken kunde hamna olika, även rent fel, i förhållande till punkter, eller rentav på fel sida om ett ord. Interpunktionen i allmänhet kan och ska inte slaviskt avbildas i en översättning, men där den varit märklig (till exempel när ett väntat komma saknats) har jag låtit den så förbli, utom i enstaka fall där begripligheten annars varit i fara: det är skillnad mellan ”att stå emot att inte använda Ringen” (som Tolkien skrev) och ”att stå emot, att inte använda Ringen” (som han menade, och som det återges här i nr 246:17).

Själva ordalydelsen kan en översättare naturligtvis inte göra så mycket åt. I Tolkiens brev (i motsats till hans böcker) går den faktiskt här och var inte ihop sig: i denna bok kan man

leta upp såväl ett *antingen* utan *eller* som ett *både* utan *och*. Jag tänker mig att läsaren ska hysa samma varma överseende med den brådskaade brevskrivaren som man ofta får hoppas på frågne korrespondenters sida. Därför har jag också i allmänhet förkortat ord när Tolkien gjort det (till exempel *def[initivt]*. för Tolkiens *cert[ainly]*.). Kontexten brukar ge tillräcklig hjälp att tyda hans tillfälliga förkortningar. Men ibland räknar han med att läsaren förstår välkända förkortningar av språk, såsom (i svensk form) *ags.* för *anglosaxiska*, *feng.* för *fornengelska*, *fn.* för *fornnordiska*, *fsax.* för *fornsaxiska*, jämte hans egna *q.* för *quenyä* och *s.* för *sindarin*.

Titlar på skrifter och bilder skrev Tolkien inte på något konsekvent sätt.* Jag har följt originalet i bruket av kursivering (där väl Tolkien strök under) och citattecken. För att förmedla växlingarna i skrivsätt har jag utökat paletten med principen att har Tolkien skrivit titeln eller en del av den i dess fixa form, då återger jag den så, men har en inledande artikel fått flyta ut ur titeln och smälta ihop den med löptexten, då översätter jag.

Originalutgåvan använder som standard enkla citattecken, vilka här enligt svensk praxis blivit dubbla. Tolkien skrev faktiskt vanligen dubbla citattecken. Men jag som översättare har satt ut enkla citattecken kring engelska ord eller uttryck som lämnats oöversatta. Exempelvis heter hobbitarnas land *the Shire* (i Ohlmarks och Anderssons översättningar *Fylke*). Eftersom dess bestämda artikel är högst väsentlig behåller jag den, och hägnar in det hela med enkla citattecken, 'the Shire' (när inte Tolkien själv skrivit namnet på annat sätt; då kan det bli 'the shire', 'The Shire', 'the Shire', 'the "Shire"', 'the Shire', 'The Shire', 'The Shire').

* Carpenter säger att boktitlar standardiserats utom där originalformen varit av intresse – att *The Lord of the Rings* ändå refereras med trettio olika former ger ett mått på hur mild den standardiseringen varit.

Tecknet ∴ använder Tolkien på några ställen; det är ett matematiskt tecken för slutledning som kan utläsas *således*.

På ytterst få ställen har jag rättat vad som måste vara felaktigheter eller inkonsekvenser i den utgivna texten. Till exempel är brev 27 ett utdrag, men har i originalboken rubricerats som om det vore ett helt brev, och likadant med ett par andra brev; jag har korrigerat deras rubriker.

I rubriken till ett utdrag anges mottagaren och brevet datum. Av typografiska skäl har i denna utgåva datumet satts omedelbart ovanför utdragets första stycke. Om utdraget har en huvudnot har denna skjutits in i rubriken, mellan mottagarnamnet och datumet.

Jag vill rikta ett tack till medlemmarna på de epostlistor dit jag under arbetet vände mig med allehanda frågor; bland andra Jeremy Marshall, Helen Armstrong, Grant Sterling och Kirstin McDonald, som gett mig lösningar på tolkningsknutar och material till noter, och Per Lindberg, som örnögt granskat runorna i nr 112; han och Benct Philip Jonsson hjälpte mig också att putsa alvskriftsexemplen i nr 118. Radparet ur "Mythopoeia" i nr 52:2 fick svensk dräkt nästan helt av Magnus Börjesson. Min mor Margareta Stenström läste hela mitt manuskript och föreslog många förbättringar. Andra sådana tackar jag Fredrik Ström för. Bokens redaktör Ola Wallin, som mött mina många bestämda idéer med berömligt tålamod, har tvättat bort mycket som var fult och klumpigt. För alla återstående brister åvilar ansvaret helt mig själv.

JULI 2017

Beregond, Anders Stenström

- I mina översättarnoter står *Chron.* för första bandet, *Chronology*, av den oundgängliga *The J.R.R. Tolkien Companion and Guide* av Christina Scull och Wayne Hammond (2006). *Biografi* står för *J.R.R. Tolkien: en biografi* av Humphrey Carpenter (översatt av Disa Törngren, 1978). Övriga hänvisningar ska tydas som följer:
- Fuller 1962: Edmund Fuller, *Books with Men Behind Them* (1962)
- Garth 2005: John Garth, *Tolkien and the Great War* (2005)
- Gilliver, Marshall & Weiner 2006: Peter Gilliver, Jeremy Marshall och Edmund Weiner, *The Ring of Words: Tolkien and the Oxford English Dictionary* (2006)
- Hammond & Scull 2005: Wayne G. Hammond och Christina Scull, *The Lord of the Rings: A Reader's Companion* (2005)
- Hammond & Scull 2011: Wayne G. Hammond och Christina Scull, *The Art of the Hobbit by J.R.R. Tolkien* (2011)
- Hammond & Scull 2015: Wayne G. Hammond och Christina Scull, *The Art of the Lord of the Rings by J.R.R. Tolkien* (2015)
- Hostetter & Wynne 1993: Carl F. Hostetter och Patrick Wynne, "Words and Devices", i *Vinyar Tengwar* 30 (juli 1993)
- Isaacs & Zimbardo 1968: Neil D. Isaacs och Rose Zimbardo, red., *Tolkien and the Critics* (1968)
- Rateliff 2007: John D. Rateliff, *The History of The Hobbit* (2007)
- Rogers & Rogers 1980: Deborah Webster Rogers och Ivor A. Rogers, *J.R.R. Tolkien* (1980)
- Rossenberg 1992: René van Rossenberg, *Hobbits in Holland: Leven en werk van JRR Tolkien (1892–1973); utställningskatalog* (1992)
- Rossenberg 1995: René van Rossenberg, "Tolkien's Exceptional Visit to Holland: A Reconstruction", i *Proceedings of the J.R.R. Tolkien Centenary Conference 1992* (red. Patricia Reynolds och Glen GoodKnight, 1995)
- Theillier 2002: Patrick Theillier, "Une étonnante suite de grâces", i *Bulletin de l'AMIL* 278 (april 2002)
- Unwin 1960: Stanley Unwin, *The Truth About a Publisher* (1960)
- Unwin 1999: Rayner Unwin, *George Allen & Unwin: A Remembrancer* (1999)
- Mot slutet av sitt liv kunde J. R. R. Tolkien under några veckor inte använda sin högerarm. Han beskrev det för sin förläggare: "Att inte kunna använda en penna var för mig lika lamslående som det måste vara för en höna att tappa näbben."
- En ofantligt stor del av Tolkiens tid ägnades åt det skrivna ordet: inte bara hans akademiska arbete och berättelserna om "Midgård", utan även brev. Många sådana måste skrivas i praktiska ärenden, men oavsett detta var brevskrivande för det mesta en favoritsysselsättning för honom. Följden är att det finns ett ofantligt antal brev av Tolkien bevarade; och när jag, med Christopher Tolkiens hjälp, började arbeta på detta urval, blev det tydligt att enormt mycket material skulle behöva utelämnas, och att endast särskilt intressanta avsnitt kunde tas med. Naturligtvis har de brev där Tolkien dryftar sina egna böcker prioriterats; men urvalet har även gjorts med avsikt att visa upp den väldiga spännvidden i Tolkiens tankar och intressen, och hans egensinniga men alltid klara uppfattning om världen.
- Bland det utelämnade finns den mycket stora samling brev han skrev mellan 1913 och 1918 till Edith Bratt, som var hans fästmö och sedermera hans hustru; dessa är av ytterst personlig karaktär, och ur dem har jag bara valt några avsnitt som nämner texter som Tolkien vid den tiden skrev på. Mellan 1918 och 1937 finns det inte kvar många brev, och de som bevarats har (olyckligtvis) inget att förtälja om Tolkiens arbete med *The Silmarillion* och *The Hobbit*, som han under den tiden höll på att skriva. Men från 1937 och fram till slutet av hans liv finns en obruten serie med brev som, ofta mycket detaljerat, redogör för hur *The Lord of the Rings* blev skriven, och för det senare

arbetet på *The Silmarillion*, och som ofta innehåller långa diskussioner om vad det han skrivit betyder. Inne i de brev som utvalts för publicering har alla utslutna avsnitt markerats med en rad av *fyra* punkter, så här: . . . I de fall där det står *tre* punkter är det vad Tolkien själv skrivit i brevet. I nästan samtliga fall har utslutningarna gjorts helt enkelt av utrymmesskäl, och endast mycket sällan har det varit nödvändigt att utelämna något avsnitt ur ett brev av diskretionsskäl.

Tolkienes originaltext har lämnats oförändrad utom beträffande adress och datum, som angetts enligt samma system i hela boken, och ifråga om titlar på Tolkienes böcker. Han själv använde ett antal olika sätt att ange titlar: till exempel *the Hobbit*, *the "Hobbit"*, *The Hobbit*, *"the Hobbit"*,^a så även med *The Lord of the Rings*. I allmänhet har praxis vid redigeringen varit att standardisera dessa titlar enligt det gängse systemet, men originalformen har fått stå kvar där den är av intresse.

Några brev trycks efter karbonkopior som Tolkien behöll; han började inte göra sådana kopior av sina brev förrän mot slutet av sitt liv, och detta förklarar varför det inte finns några spår av tidigare brev annat än om själva originalen står att finna. Andra brev i boken är tryckta efter ett eller flera utkast som skiljer sig från den text han faktiskt skickade (om han alls skickade någon), och i vissa fall har en sammanhängande text satts ihop av flera styckvisa utkast: i fall där så skett rubriceras brevet "Flera utkast".^b Att sådana utkast är så vanliga i hans korrespondens, och att många av dem är väldigt långa, förklarade Tolkien delvis i ett brev till sin son Michael:

Ord föder ord, och tankar halkar iväg på sidospår. . . . Det "lakoniska" lyckas jag bara ibland uppnå genom att skära bort ¼ eller mer av vad jag skrivit och alltså är det, förstås, i själva verket mer tidskrävande och arbetsamt än "fritt vald längd".

Där endast ett utdrag ur ett brev tryckts har adressen och den inledande hälsningen utslutits, jämte slutet och signaturen; i sådana fall rubriceras brevet "Ur ett brev till --". Alla fotnoter till brev är Tolkienes egna.

Där jag funnit det nödvändigt föregås brev av en huvudnot som anger brevväxlingens sammanhang. Alla övriga noter återfinns i slutet av boken;^a att det finns en not av det slaget utvisas av en upphöjd siffra i texten. Noterna numreras i en följd per brev, och är uppställda brev för brev (snarare än sida för sida) i slutet av boken. Noterna har sammanställts enligt principen att tillhandahålla den information som krävs för förståelse, men också med målet att hålla den kortfattad, och det förutsätts att läsaren känner till *The Hobbit* och *The Lord of the Rings* ganska ingående. Med tanke på det stora antalet utgåvor av det senare verket, med sina olika sidnumreringar, förklaras Tolkienes sidhänvisningar till det i sina brev i noterna, med ett citat av den passus som han syftar på.

I utgivarnoterna betecknas fyra böcker med korttitlar: *Pictures*, *Unfinished Tales*, *Biography*, *Inklings*. Fullt utskrivet rör det sig om: *Pictures by J. R. R. Tolkien*, med förord och noter av Christopher Tolkien (1979); J. R. R. Tolkien, *Unfinished Tales*, utgiven av Christopher Tolkien (1980); Humphrey Carpenter, *J. R. R. Tolkien, a biography* (1977); och Humphrey Carpenter, *The Inklings* (1978). Alla fyra böckerna är publicerade i Storbritannien av George Allen & Unwin Ltd., och i Amerika av Houghton Mifflin Company.

Arbetsfördelningen mellan mig och Christopher Tolkien har varit som följer. Jag själv samlade in och transkriberade alla breven, och jag gjorde det första urvalet; han kommenterade urvalet och transkriptionen, och gav olika ändringsförslag, som vi efter ytterligare diskussion antog med olika förbättringar. Därefter fann vi det nödvändigt att förkorta texten mycket

^a På enstaka ställen har dock utgivarduon placerat noter med samma utformning som huvudnoterna inne i brevtextern.

^a I översättningen återges dessa former som *Hobbiten*, "Hobbiten", *The Hobbit*, "Hobbiten" resp. "The Hobbit".

^b Så endast i rubriken över L 297. I övriga fall står det "(flera utkast)".

kraftigt, av utrymmesskäl; återigen föreslog jag de första nedskärningarna, han kommenterade mina förslag, och vi enades om det slutliga förfarandet. Likaså med noterna, jag skrev den första texten, och återigen kommenterade han vad jag gjort och tillförde viss ytterligare information. Den publicerade boken återspeglar därför rätt mycket mer min egen smak och bedömning än hans, men den är också frukten av vårt gemensamma arbete; och jag är honom mycket tacksam för att ha undvarat många timmar, och för att ha väglett och uppmuntrat mig.

Slutligen är jag, förstås, också mycket tacksam mot de många människor som lånade ut brev. De flesta av dem nämns i boken genom att de namnges som brevens mottagare; i de få fall som brev lånades ut men inte kommit med får jag både tacka de berörda och be dem om ursäkt för det faktum att brevet eller breven till dem utelämnats av utrymmesskäl. Jag måste också tacka de olika organisationer och individer som hjälpt mig: medlemmar av Tolkien Society i Storbritannien, American Tolkien Society och Mythopoeic Society, som spred vår önskan att spåra upp brev, och i några fall satte oss i kontakt med brevägare; BBC Written Archives, Bodleian Library, Oxford University Press och dess ordboksavdelning, Humanities Research Center vid University of Texas i Austin och Wade Collection vid Wheaton College, Illinois, som alla gav oss tillgång till brev; de olika testamentsexekutorer (särskilt reverend Walter Hooper) och andra som hjälpt oss att spåra brev till nu avlidna personer; och slutligen Douglas Anderson, som gett oss omfattande och generös hjälp i flera avseenden med att färdigställa boken. Han och Charles Noad hade vänligheten att läsa korrektur åt oss.

Trots omfånget på denna bok, och det stora antal brev vi samlat, råder inget tvivel om att mycket av Tolkiens korrespondens alltjämt förblir ouppspårad. Den läsare som känner till

fler brev som kan förtjäna att publiceras uppmanas att ta kontakt med denna boks förlag, med hopp om att det ska bli möjligt att lägga till dem i en andra upplaga.

Humphrey Carpenter

ÖVERSÄTTNINGAR AV
TOLKIENS ENGELSKA NAMN

Här förtecknas de engelska namn ur Tolkiens verk som i denna bok lämnats oöversatta, med sina motsvarigheter i de skönlitterära översättningarna.

Z = Tore Zetterholm *Hompen* 1947; **O** = Åke Ohlmarks *Härs-karringen* 1959-61, *Gillis bonde från Ham* 1961, *Träd och blad* 1972; **H** = Britt G. Hallqvist *Bilbo* 1962; **A** = Erik Andersson *Ringarnas herre* 2004-05, *Hobbiten* 2007.

Archet	O: Archet, Gamleby; A: Arklo
Bag-End, Bag End	Z: Hompebo, Backen; O: Baggershus; H: Baggershus; A: Säcks ände
Baggins	Z: Backlin; O: Bagger; H: Bagger; A: Secker
Bill Ferny	O: Bill Ormbunke; A: Bert Färne
Boffin	O: Boffer, Boffin; A: Boffing
Bolger	O: Bolger; A: Bolger
Bombadil	O: Bombadill; A: Bombadil
Bracegirdle	O: Bältespennare, Bältespännare; A: Bältespennare
Brandy Hall	O: Vintuna, Vine Hall; A: Brännstaholm
Brandybuck	O: Vinbock; A: Brännbock
Bree	O: Bri; A: Bri
Buckland	O: Bockrike; A: Bockrike
Bucklebury	O: Bockeby; A: Bockeby
Burrowes	Z: Picklin; A: Grävare
Butterbur	O: Smörblomma, Bytteson; A: Smörblom
Bywater	Z: Sjön, Sjöängen; O: Sjöstorp, Sjötorp; A: Åby
Chubb	O: Knubb, Låås; A: Knubb
Cotton	O: Kattun; A: Torping
Cracks of Doom, the	O: Domedagsklyftan; A: Domstöten
Crickhollow	O: Kricke Gryt; A: Krikdala
East-farthing	O: Östfärdingen; A: Östfärding
Fatty (Fredegar Bolger)	O: Fatty; A: Bullen

Gaffer, the O: Gubbtjyven, Gubbtjuven, Gubbtjyv, Tjyvgubben;
A: Gammelfar

Gamgee O: Gamgi; A: Gamgi

Giles O: Gillis

Gladden Fields O: Ljusa slätterna, Ljusa fälten, Glitterslätterna;
A: Liljeängarna

Gladden River O: Ljuse älv; A: Liljeälven

Goldberry O: Hjortrongull; A: Gyllenbär

Great Smials O: Stora Smattarna, Stora smattarna, Stora grottan;
A: Storsmuga

Grubb Z: Grubb; O: Grubb, Grävling; H: Grubb; A: Grubb

Gulf of Lune O: Mångolfen, Månbukten, Lunabukt; A: Lonbukten

Harrowdale O: Harve dal; A: Hargdal

Helm's Deep O: Helms Klyfta; A: Helms klyfta

Hobbiton Z: Hompebo; O: Hobsala; H: Hobbiton; A: Hobbinge

Hollin O: Hollin; A: Torna

Hornblower O: af Hornenstöt, af Hornestöt; A: Hornblåsare

Hornburg O: Hornborgen; A: Hornborgen

Isengard O: Isengård, Isengard, Isendor, Isendal; A: Isengård

Laura (Baggins) O: Laura; A: Leni

Little Delving O: Lilleböke; A: Lillgräva

Longbottom O: Långbotten; A: Långbotten

Longbottom Leaf O: Långbottensblad; A: Långbottenblad

Lune O: Månfloden, Luna; A: Lon

Merry (Meriadoc Brandybuck) O: Merry; A: Merry

Michel Delving O: Mickelsklyft; A: Möcklegräva

Mount Doom O: Domedagsberget, Domedagsklyftans berg,
Domedagens berg; A: Domberget

Mountains of Lune O: Månbergen, Lunas berg; A: Lonbergen

Niggle O: Niggle

Niggle's Parish O: Nigglestorp

Nobottle O: Flasklösa; A: Knalten; Knaltebo

Oakenshield Z: Ekensköld; O: Ekenskölde; H: Ekenskölde;
A: Ekensköld

Old Toby O: Gamle Toby; A: Gamle Tobbe

Parish O: Torp

Pearl (Took) O: Pärla; A: Pärla

Prancing Pony O: Stegrande ponnyn, Stegrande Ponnyn, THEN
STEGRANDE PONNYEN, Den stegrande ponnyn,
Den dansande ponnyn; A: Stegrande ponnyn

Proudfoot O: Storfot, Sturskfot; A: Stoltzenfot

Rivendell Z: Älvdalen; O: Vattnadal; H: Rivendell; A: Riftedal

Rosie (Rose Cotton) O: Rosa; A: Rosa

Sackville O: Säcksta; A: Kofferdi

Sackville-Baggins Z: Jönsson-Backlin; O: Säcksta-Bagger;
H: Sackville-Bagger; A: Kofferdi-Secker

Samwise (Sam Gamgee) O: Samuel, Sam Vismannen; A: Samvis

Sandyman O: Sandiman, Sandyman; A: Sandeman

Shadowfax O: Skuggfaxe; A: Skuggfaxe

Sharkey O: Hajen; A: Farsan

Shelob O: Honmonstret; A: Lockan

Shire, the O: Fylke; A: Fylke

Silvertine O: Silvertand, Silvertinnen; A: Silversylen

Suet (page) O: Suet

Tom Bombadil O: Tom Bombadill; A: Tom Bombadil

Treebeard O: Lavskägge; A: Trädkägge

Weathertop O: Väderklint; A: Väderklint

Westerness O: Västerness, Västlandet; A: Västerness

Wilderland Z: Vilda Landet; O: Vilda landet, Vildmark;
H: Vildmarken; A: Ödevidderna

William (troll) Z: Vilhelm; H: William; A: Vilgot

Woody End O: Skogsände, Skogs ände; A: Skogsände

Wormtongue O: Ormstunga; A: Ormstunga

ÖVERSÄTTNINGAR AV
TOLKIENS OMNÄMNDA VERK

Här förtecknas de svenska översättningar som utgivits av verk som omtalas med engelska titlar i breven eller i utgivarnas noter. De engelska titlarna ges här i bibliografisk form; Tolkien kan använda varianter (till exempel *The Rings of Power* i stället för "Of the Rings of Power and the Third Age", eller "The Tale of Lúthien Tinúviel and Beren" i stället för "The Tale of Tinúviel"). Utgivningsår anges för alla översatta verk, och för de originalverk som publicerades under Tolkiens livstid.

Prosaverk

"The Children of Húrin"	<i>Húrans barn</i> (2007)
"The Downfall of Númenor"	"Númenors fall" (= "Akallabêth", i <i>Silmarillion</i> 1979)
"English and Welsh"	"Om engelskan och walesiskan" (i <i>Om Beowulfsagan</i> 1975)
"The Fall of Gondolin"	"Gondolins fall" (i <i>De förlorade sagornas bok 2</i> 1988)
<i>Farmer Giles of Ham</i> (1949)	<i>Gillis bonde från Ham</i> (1961)
<i>The Fellowship of the Ring</i> (1954)	<i>Sagan om ringen</i> (ingår i <i>Härskarringen</i> 1959)
	<i>Ringens brödraskap</i> (ingår i <i>Ringarnas herre</i> 2004)
<i>The Hobbit</i> (1937)	<i>Hompen, eller En resa dit och tillbaks igen</i> (1947)
	<i>Bilbo: en hobbits äventyr</i> (1962)
	<i>Hobbiten eller Bort och hem igen</i> (2007)
"The Homecoming of Beorhtnoth, Beorhtelm's Son" (1953)	"Beorhtnoths hemkomst" (i <i>Ringens värld: en samlingsvolym</i> 1980)
"Leaf by Niggle" (1945)	"Blad av Niggle" (i <i>Träd och blad</i> 1972)
<i>The Lord of the Rings</i> (1954-55)	<i>Härskarringen</i> (1959-61)
	<i>Ringarnas herre</i> (2004-05)

”The Mariner’s Wife” <i>Mr. Bliss</i>	”Sjöfararens hustru” (=”Aldarion och Erendis”, i <i>Sagor från Midgård</i> 1982) <i>Herr Salig</i> (1983)
”The Music of the Ainur”	”Ainurs musik” (=”Ainulindalë”, i <i>Silmarillion</i> 1979)
”On Fairy-Stories” (1947)	”Om sagor” (i <i>Träd och blad</i> 1972)
”The Quest of Erebor” <i>The Return of the King</i> (1955)	”Färden till Erebor” (i <i>Sagor från Midgård</i> 1982) <i>Sagan om konungens återkomst</i> (ingår i <i>Härskarringen</i> 1961) <i>Konungens återkomst</i> (ingår i <i>Ringarnas herre</i> 2005)
”Of the Rings of Power and the Third Age” <i>The Silmarillion</i> <i>Smith of Wootton Major</i> (1967)	”Om Maktens ringar och Tredje åldern” (i <i>Silmarillion</i> 1979) <i>Silmarillion</i> (1979) <i>Sagan om smeden och stjärnan</i> (1972)
”The Tale of Tinúviel”	”Tinúviels saga” (i <i>De förlorade sagornas bok 2</i> 1988)
”The Tale of Years” (i <i>The Lord of the Rings</i> 1955)	”Hur år täljdes” (i <i>Ringens värld: dokument rörande sagorna om Härskarringen</i> 1971)
<i>The Two Towers</i> (1954)	”Åratal” (i <i>Ringarnas herre</i> , tredje bandet 2005) <i>Sagan om de två tornen</i> (ingår i <i>Härskarringen</i> 1960) <i>De två tornen</i> (ingår i <i>Ringarnas herre</i> 2005)

Kapitel

I <i>The Lord of the Rings</i>	I <i>Härskarringen</i>	I <i>Ringarnas herre</i>
”A Long-expected Party”	”En länge efterlängtd fest”	”En efterlängtd fest”
”The Breaking of the Fellowship”	”Sällskapets upplösning”	”Brödraskapet skingras”
”The Choices of Master Samwise”	”Junker Sam fattar ett beslut”	”Mäster Samvis beslut”
”Flotsam and Jetsam”	”Vrakgods och strandfynd”	”Bland vrak och gods”
”The Forbidden Pool”	”Den förbjudna gölen”	”Den förbjudna dammen”
”The Houses of Healing”	”Läkandets hus”	”Helandets hus”

”Journey to the Crossroads”	”Färden till vägkorset”	”Färden till Vägkorset”
”The King of the Golden Hall”	”Guldhallens konung”	”Konungen i Gyllene hallen”
”Many Partings”	”Många avskedstagan- den”	”Många avsked”
”Mount Doom”	”Domedagsberget”	”Domberget”
”Muster of Rohan”	”Härmönstringen i Rohan”	”Mönstringen i Rohan”
”Of Herbs and Stewed Rabbit”	”Stuvad kanin och grönsaker”	”Om örter och kanin- gryta”
”The Palantír”	”Palantíren”	”Palantíren”
”The Passage of the Marshes”	”Vandringen över träsklandet”	”Genom träsket”
”The Scouring of the Shire”	”Fylke rensas”	”Fylke rensas”
”The Shadow of the Past”	”Skuggan av det förflutna”	”En skugga ur det förflutna”
”Shelob’s Lair”	”Honmonstrets håla”	”Lockans lya”
”The Stairs of Cirith Ungol”	”Bergstrappan vid Cirith Ungol”	”Trapporna till Cirith Ungol”
”The Voice of Saruman”	”Sarumans stämma”	”Sarumans röst”
”Treebeard”	”Lavskägge”	”Trädskägge”

Poesi

”Cat”	”Katten” (i <i>Tom Bombadils äventyr</i> 1972)
”Errantry”	”Irrfärder” (i <i>Tom Bombadils äventyr</i> 1972)
”Fastitocalon”	”Fastitocalon” (i <i>Tom Bombadils äventyr</i> 1972)
”Kortirion among the Trees”	”Kortirion bland träden” (i <i>De förlorade sagornas bok 1</i> 1986)
”Oliphant”	”Oliphanten” (i <i>Tom Bombadils äventyr</i> 1972)
”The Hoard”	”Skatten” (i <i>Tom Bombadils äventyr</i> 1972)
”The Man in The Moon Came Down Too Soon”	”Mångubben ute för tidigt” (i <i>Tom Bombadils äventyr</i> 1972)

”The Sea-bell”	”Bojklockan” (i <i>Tom Bombadils äventyr</i> 1972)
”The Voyage of Éarendel the Evening Star”	”Éarendel Aftonstjärnans resa” (i <i>De förlorade sagornas bok 2</i> 1988)

Bilder

”Bilbo Comes to the Huts of the Raft-elves”	”Bilbo kommer till flottalvernas stugor” (i <i>Hobbiten</i> 2007)
”Bilbo Woke with the Early Sun in His Eyes”	[ingen titel] (i <i>Hobbiten</i> 2007)
”Conversation with Smaug”	”Samtal med Smaug” (i <i>Hobbiten</i> 2007)
”Lake Town”	”Sjöstad” (i <i>Bilbo</i> 4:e uppl. 1972)
”Mirkwood”	”Sjöstaden” (i <i>Hobbiten</i> 2007)
”Rivendell”	”Mörkveden” (i <i>Hobbiten</i> 2007)
”The Front Gate”	”Riftedal” (i <i>Hobbiten</i> 2007)
”The Hall at Bag End”	”Stora Porten” (i <i>Bilbo</i> 4:e uppl. 1972)
”The Hill: Hobbiton-across-the-Water”	”Stora porten” (i <i>Hobbiten</i> 2007)
	”Salen i Baggershus” (i <i>Bilbo</i> 4:e uppl. 1972)
	”Hallen på Säcks ände” (i <i>Hobbiten</i> 2007)
	”Kullen: Hobbinge-vid-Ån” (i <i>Hobbiten</i> 2007)

1. TILL EDITH BRATT

Tolkien och Edith Bratt, som han träffat under sin uppväxt i Birmingham, förlovade sig i januari 1913, när han var tjugoett. Följande brev skrevs under hans sista år som student i Oxford, när han studerade engelska språket och litteraturen, och samtidigt exercerade i University Officers' Training Corps som förberedelse för att gå med i armén.

¹ [Odaterat; oktober 1914]
Exeter College, Oxford

Älskade Edith!

Ja jag blev rätt överraskad av ditt kort från lör. morgon och rätt ledsen därför att jag förstod att mitt brev skulle behöva valsa efter dig. Du skriver strålande brev till mig, lilla tös; men jag är en sådan knöl mot dig. Det känns som evighet[er] sedan jag skrev. Jag har haft fullt upp detta (mycket blöta!) veckoslut.

² Fredagen förflöt helt utan tilldragelser och lör likaså fast vi hade exercis hela eftermiddagen och blötte ner oss gång på gång och våra gevär blev fulla med smuts och tog evigheter att göra rena efteråt.

³ Jag tillbringade resten av de dagarna mestadels inomhus och läste: jag hade en uppsats, som jag berättade för dig, men jag blev inte klar med den eftersom Shakespeare kom upp och sedan (löjtnant) Thompson¹ (mycket pigg och rask i sin nya uniform) och hindrade mig från att arbeta på sabbaten, som jag ämnat göra. . . . Jag gick till Saint Aloysius^A för högmässa – och tyckte rätt bra om det – det är sådana evigheter sedan jag hörde en för f. F.² ville inte låta mig gå när jag var på oratoriet förra veckan.

⁴ Jag *måste* pliktskyldigt avlägga en visit hos rektorn³ på efter-

^A Katolsk kyrka i centrala Oxford.

middagen och den var mycket trist. Hans fru är verkligen gräslig! Jag smet så snart som möjligt och flydde i regnet tillbaka till mina böcker. Sedan gick jag och hälsade på mr Sisam⁴ och sade honom att jag inte kunde bli klar med min uppsats till på ons: och stannade och talade med honom ett slag, sedan gick jag och fick ett intressant samtal med den där konstiga pricken Earp⁵ som jag berättat för dig om och gjorde honom (till hans stora förtjusning) bekant med ”Kälevalä” de finska balladerna.

Bland annat arbete försöker jag göra en av berättelserna – 5 som verkligen är en mycket bra berättelse och ytterst tragisk – till en novell litet liknande Morris romanser med bitar av poesi instuckna. . . .⁶

Nu måste jag gå till collegebiblioteket och bli full med smuts 6 bland dammiga böcker – och sedan dröja kvar och träffa räntmästaren. . . .

R.⁷

2. UR ETT BREV TILL EDITH BRATT

27 november 1914

Jag fick omkring 4 tim. [arbete] gjort 9.20–1 eller så på förmid- 1 dagen: exerceerade hela eftermiddagen gick på en föreläsning 5–6 och måste efter middag (med en som heter Earp) gå på ett möte med Essay Club – ett slags informell sista suck [?]. Föredraget var dåligt men diskussionen bra. Det var också möte för nyskrivet och jag läste ”Earendel” som fick god kritik.¹

3. UR ETT BREV TILL EDITH BRATT

Efter att ha tagit examen i engelska vid Oxford med betyget First Class fick Tolkien placering som officer vid Lancashire Fusiliers. Detta brev skrevs från Rugeley Camp i Staffordshire, där han övade. Under tiden arbetade han på en dikt, ”Kortirion among the Trees”,[^] inspirerad av Warwick, där Edith Bratt bodde. Dikten beskriver ”en tynande stad på en liten kulle”, där ”de ensamas kompanier ännu dröjer kvar . . . de heliga féerna och odödliga alverna”. För ”T.C.B.S.” se nr 5.

[^] Dikten publicerades i *The Book of Lost Tales*; flera versioner ges i BLT 1 i Comm.

26 november 1915

- 1 Den vanliga sortens morgon då man får stå och bli frusen och sedan traska för att bli varmare så man kan bli frusen igen. Vi avslutade med en timmes granatkastning med blindgranater. Lunch och en frusen eftermiddag. Alla de varma sommardagarna rusade vi omkring i full fart och svett, och nu står vi ute i isiga grupper medan man talar till oss! Te och ännu en rusning – jag kämpade mig till en plats vid spisen och rostade en bit bröd på en knivspets: sådana tider! Jag har skrivit rent ett exemplar av ”Kortirion” i blyerts. Jag hoppas du inte har något emot att jag skickar det till T.C.B.S. Jag vill skicka dem någonting: jag är dem alla skyldig långa brev. Jag ska sätta igång med ett fint exemplar i bläck åt lilla dig nu och skicka det i morgon kväll, för jag tror inte att jag kommer att få mer än ett exemplar maskinskrivet (den är så lång). Nej vid närmare eftertanke skickar jag dig blyertsexemplaret (som är mycket snyggt) och ska låta T.C.B.S. vänta tills jag kan göra ett nytt.